

Drago Jančar: Joyceov učenec

*Another of Joyce's pupils was a young man of twenty named Boris Furlan...
Richard Ellman: James Joyce, OUP, 1982, p. 341*

1.

Zgodba se končuje, ko upokojenega profesorja in dekana pravne fakultete, starega človeka z oslabeledim srcem, drhal med kriki jeze in zaničevanja zvleče iz hiše in ga naloži na samokolnico. Po zavitih ulicah starega mesta ga peljejo proti bregu reke, da bi ga zvrnili v njen mrzli in deroči tok.

Zadnje stavke zgodbe slišimo v kričavi slovenščini, v njenem gorenjskem, alpskem dialektu; ulica, po kateri drdra samokolnica in na njej poskakuje nemočno telo, odmeva od posmehljivih vzklikov. Na profesorjevo glavo, v kateri naenkrat začuti čisto praznino, nekaj takega kot luknjo, na njegovo nemočno telo pada dež poroga, tolče ploha psov, lije povodenj smeha, udarja toča besnečega zmerjanja.

2.

Prvi stavki so izgovorjeni mnogo let prej v tišini tržaške sobe, v angleščini. Večer je, na mizi je krog svetlobe, ki jo toplo širi lepo izdelana oljna svetilka, tridesetletni učitelj angleščine in njegov dvajsetletni učenec se sklanjata nad knjige in popisane liste. Burja, ki s Krasa išče poti skozi ulice k morju, zavija za okni, nekje tolčejo polkne, ob obali se peni morje, njeni zavijajoči sunki poudarjajo tihost in zbranost prostora. Učenec glasno bere angleške stavke, učitelj potrpežljivo popravlja njegovo izgovorjavo. Ko je lekcija končana, učitelj stopi k oknu, gleda na ulico, kjer burja dviguje in vrtinči list papirja. Nemara reče z irskim naglasom o jeziku, nemara o Tomažu Akvinskemu. Po vsaki lekciji namreč učitelj in njegov učenec govorita o filozofiji. Učenec se, kakor mnogi mladi ljudje v tistem času, navdušuje nad Schopenhauerjem in Nietzschejem, učitelj skuša njegov entuziazem zadušiti, edini filozof je zanj Akvinski, vsak dan prebere eno njegovo stran v latinščini, njegovo razmišljanje je po učiteljevem mnenju ostro kakor meč.

Potem učitelj sede k mizi in od učenca zahteva, naj v angleščini opiše oljno svetilko. Učenec nemočno opleta s tehničnim izrazjem, potem pa mu učitelj vzame besedo in sam začne opisovati oljno svetilko do zadnjih podrobnosti. Cele pol ure se brez prestanka predaja nečemu, kar bo učenec mnogo let pozneje označil kot opisno poželenje.

Profesor Zois, zakliče učenec, nikoli ne bom znal angleško! Profesor Zois se smeje, malo od zadovoljstva nad svojim opisom, malo zato, ker se njegov učenec prijateljsko norčuje iz njegovega imena. Tako ga namreč kličejo Italijani, ki ne morejo pravilno izgovoriti: Joyce.

3.

Joyceov učenec, mladi tržaški Slovenec, študent prava, ima takrat, po lastnih besedah pred tisto oljenko nenadoma v glavi nekakšno praznino. Hip pred tem je lahko s svojim učiteljem razpravljal o Schopenhauerju in Akvinskem, o vprašanih moralnosti in poguma, toda ko se je moral soočiti s problemom oljne svetilke, posode za olje, cilindra, stenja in vsega drugega, kar vsebuje ta neznatni predmet, je začutil, da se za čelom širi velika luknja, nekaj, kar pogoltne sleherni misel, neka praznina skratka, sredi katere je slišati samo še zavijanje kraške burje skozi tržaške ulice navzdol k morju. Burje, ki narašča, ki potem med sladostrastno natančnim, a že skoraj monotonim govorjenjem profesorja Zoisa, prihajajočim iz globin njegovega opisnega poželenja, vse bolj narašča in hrumi, burje, ki se spreminja v bučanje, hrum in vpitje velike množice.

4.

Joyce in njegov tržaški učenec se zadnjič srečata v vročem juliju leta 1914. Po vsem mestu je čutiti napetost, okrog vojašnic se zbirajo mobiliziranci, po ulicah in trgih krožijo skupine moških in vzklikajo bojna gesla. Učitelj potrka na stanovanje svojega učenca in mladega prijatelja, nemiren je in zaskrbljen. Potem gledata skozi okna študentove sobe na stavbo italijanskega konzulata v Trstu, ki ga obkroža jezna množica. Med silnim vzklikanjem nekateri skušajo sneti italijansko zastavo. Kamni letijo v fasado, nekaj šip se zdrobi, vpitje. Joyce je vidno vznemirjen, mladega prijatelja v skrbi sprašuje, kaj bo iz tega? Študent se smeje. Profesor Zois, reče in se smeje, vojna bo. Njegovega učitelja je strah. Joyce reče, da bo odpotoval. Ko kričanje množice pod okni narašča, si zatisne oči, potem se obrne in po pripovedovanju njegovega učenca dobesedno pobegne iz stanovanja in iz hiše. Učenec se smeje, zunaj se začena zgodovina. Razume, da nekdo z nepopisno slastjo opisuje petrolejko, vendar njega zanima kaj drugega. Hrum množice napoveduje velik čas, ki prihaja. Vleče ga vanj, nezadržno v vrtinec.

5.

V letih, ki sledijo, se učenec razvija v odločnega, tudi zadovoljnega moža. Vse česar se loti, mu uspeva. Njegov um, ki ni mogel zapopasti učiteljevih opisnih strasti, je nagnjen k analitičnemu poželenju, na njegovi pisalni mizi so Kant, Croce in Masaryk. Na univerzi v Bologni zagovarja doktorat iz pravnih znanosti. Vse bolj pa ga vleče vase tudi nervozni nemir evropske zgodovine, ki se kakor tržaška burja vrtinči na trgih tržaškega mesta. Štiri leta po tistem, ko njegov angleški učitelj v strahu pred razburkano množico pobegne iz stanovanja in kmalu zatem tudi iz Trsta in iz njegovega življenja, je priča novemu obratu zgodovine. V sivem novembrskem dopoldnevu se v tržaškem pristanišču izkrcava italijanska vojska. Ne mine veliko časa in na tržaških ulicah se znajdejo nove prikazni. Mladi ljudje iz predmestij in provincialnih mestec Italije korakajo v črnih uniformah, pojejo o mladosti in pomladi, pretepajo politične nasprotnike, sredi mesta požgejo veliko zgradbo, slovenski Narodni dom. Gasilcem, ki skušajo požar omejiti, med vzklikanjem bojnih gesel sekajo cevi. Mladi doktor prava se skuša sredi slepega nemira zgodovine umiriti. Odpre advokaturu, še naprej se ukvarja s filozofijo in znanostjo, toda besnemu času, ki gre čez potolčeno Evropo, zanosnim množicam, ki se zbirajo pod balkoni, tajnim policijam in njihovemu zalezovanju, se ni mogoče več ogniti. Znajde se med tržaškimi slovenskimi izobraženci, ki začnejo organizirati protifašistični odpor. Leta trideset ga opozorijo pred bližajočo se aretacijo. Zbeži čez mejo v tedanjo Jugoslavijo, čez noč se znajde sredi drugega mesta med drugimi ljudmi. V gosti megli, ki jeseni mezi skozi ulice Ljubljane z notranjimi očmi gleda daljno in izgubljeno sijočo kroglo tržaškega sonca, z notranjim sluhom poslušava zavijanje kraške burje. Z razbijajočim srcem bere poročila o obsodbah svojih slovenskih rojakov, ki jih fašistična sodišča pošiljajo v zapore Sicilije ali pred strelske vode v okoliških vaseh. V nervoznem času, v nervoznem zraku je nekaj, česar njegov analitični razum ne more sprejeti. Prijateljem pravi, da ob branju poročil o teh političnih procesih včasih začuti v glavi nekakšno praznino, nekaj podobnega kot takrat, ko bi učitelju Joyceu moral natančno opisati svetilko.

6.

Sredi januarja enainštirideset pod povsem drugačno svetilko, moderno in električno, v tihi dvorani univerzitetne knjižnice prelistava angleške časopise, ki redno poročajo o novih in novih procesih v Trstu. Pogled mu nenadoma obstane in otrpne na časopisni novici, iz katere izve, da je v Zürichu umrl James Joyce. Iz članka presenečeno ugotovi, da je njegov tržaški učitelj angleščine, tedaj pač samo zanimivi, za pravnikov um nekoliko čudaški profesor Zois v letih, odkar sta se razšla, postal precej znan pisatelj. Sklene, da bo prebral njegove knjige. Razmišlja, kje bi jih nabavil, zakaj avtorja vseeno malokdo pozna. Ne ve, da jih bo prav kmalu našel tam, kjer jih že na veliko berejo, v Angliji.

Zdaj ni časa za branje, dogodki se vrstijo, zgodovina se gosti. Med tržaškimi emigranti je nemir. Vsi vedo, kaj jih čaka, če Slovenijo zasede italijanska vojska.

Kot novembra osemnajst v Trstu, tako spomladi enainštirideset spet opazuje prihod njenih čet. Zdaj se vojska ne izkrcava, zdaj se vali, po prašnih vpadnicah se v Ljubljano valijo motorizirane enote, pešci, kljuseta vlačijo za seboj topove, katerih cevi med svojim osvajalskim pohodom niso izstrelile nobenega strela. Vojska države, čez katero se valijo, je razpadla sama od sebe.

Ko pripadniki italijanske tajne policije potrkajo na vrata njegovega stanovanja, je v Švici, s tramvajem se pelje po ozki in spokojni züriški ulici na hrib, kjer je pokopališče. Ko premetavajo njegovo ljubljansko stanovanje, stoji ob grobu svojega tržaškega učitelja angleščine. Profesor Zois, reče in ga sliši, kako se zasmije, vidi ga, kako stopi k oknu in gleda proti morju. Tu ni morja, daleč spodaj je Züriško jezero, zdi se mu, da sliši tudi zavijanje burje za okni, vetra, ki prinaša sem gor hrup množice od pristanišča. Spodaj se ne izkrcava nobena vojska, turisti se spravljajo z ladij na leseni pomol.

Ko nekaj dni zatem v Zürichu sedi v vlaku, ki ga bo odpeljal proti Parizu, v Ljubljani zaseda okupacijsko italijansko sodišče. Po naglem postopku, ki traja manj časa kot njegova vožnja do francoske meje, je v Ljubljani v odsotnosti obtoženca izrečena smrtna obsodba.

7.

Maja istega leta ga neki Srb, posrednik jugoslovanske emigrantske vlade, v Londonu odloži pred hotelom. V toplem in spokojnem večeru zatulijo sirene. Njegov voznik skoči v avto in odbrzi skupaj s še nerazloženo prtljago. Ljudje tečejo po ulicah, moški s trakom na rokavu ga potegne v zaklonišče. V kleti poslušá odmeve eksplozij in skozi kletno okno opazuje kos žarečega neba. Spod majskega večernega oboka padajo zažigalne bombe na mesto. Nekje v bližini gori, kos žarečega neba, ki ga vidi, parajo svetle črte protiletalskih izstrelkov. Potem ugotovi, da je moški, ki stoji poleg njega in mirno kadi cigareto, receptor hotela, v katerega je namenjen. Receptor reče, da spet ne bo elektrike, uporabljali bodo petrolejke, oljne svetilke. Joyceovega učenca tam v londonski kleti, med letalskim napadom, popade nezaustavljiv smeh. Receptorja prosi, naj mu razloži, kako deluje takšna svetilka. Oni se vprašanju ne čudi, je že v takšni službi, da je vsega navajen. Prižge si novo cigareto in začne razlagati. Prvi večer svojega bivanja v Londonu se skupaj z receptorjem do konca zračnega alarma prepušča opisnemu poželenju, delovanju oljnih svetilk, ki so, kot kmalu ugotovi, v Angliji nekoliko drugačne kot v Trstu.

V mali hotelski sobi proti jutru oblečen leže na posteljo. Ko zaspi, se mu sanja, da se pri Barkovljah potaplja v morje.

8.

Njegov glas postane v Sloveniji znamenit. To je glas radia London. Njegove besede so jasne in odločne, pozivajo k odporu. Govorijo o nemških porazih v Afriki in Rusiji. Napovejo izkrcanje na Siciliji, pripovedujejo o bitki za Monte Cassino, z zmagoslavnim zadovoljstvom razglasijo kapitulacijo Italije. Njegov glas, ki prihaja iz radijskih zvočnikov, poslušajo za zastrtimi okni stanovanj v mestih, medtem ko po ulicah v času policijske ure gluho odmevajo koraki nemških nočnih straž. Poslušajo ga partizani na osvobojenem ozemlju, slišijo jih njihovi nasprotniki. Njegov govor z naslovom Jasna beseda iz Londona leta štiriinštirideset natisnejo na letake, ki jih nad Slovenijo odmetavajo zavezniška letala. V njem slovenske domobrance poziva, naj se pridružijo partizanskemu odporu. V slovenskem tisku, ki izhaja z dovoljenjem okupacijskih oblasti, ga imenujejo Kričač iz Londona.

Zdaj je do konca potegnjen v vrtnec zgodovine. Nekega večera, ko v londonskem studiu pod svetilko na mizi utrujen pospravlja papirje, svojemu sodelavcu reče, da se bo vrnil. Pridružil se bo partizanom. Sodelavec ga opozori, da tam vse skupaj prevzemajo komunisti.

Kričač iz Londona ga ostro zavrne. Mislim, si zapiše še isti večer sodelavec v svoj vojni dnevnik, da je pošten in iskren človek, vendar je neskončno naiven.

Februarja petinštirideset je na partizanskem osvobojenem ozemlju, nekaj mesecev za tem je spet v Ljubljani. Ko novi ljudje prevzamejo oblast, ga imenujejo za dekana pravne fakultete. Dve leti zatem ga aretirajo.

9.

Z malo domišljije, reče zasliševalec, bi lahko rekli, da vas je v to godljo spravil tisti James, ali kako ste že rekli da se piše. Joyceov učenec sedi pred mizo in v njegove široko odprte oči lije snop žareče belkaste svetlobe. Svetilka je na mizi, mnogovatna električna moč sije iz nje v njegov obraz. Zadaj v poltemi kroži rdeč cigaretni ogorek, pomika se k hahljajočim ustom, iz katerih se valijo kolobarji belega dima. On vas je naučil angleško, se hahlja zasliševalec, če ne bi znali angleško, ne bi postali angleški vohun. Nisem vohun, reče Joyceov učenec. Vohun ste, reče glas v oblaku dima. Vsak večer mu to reče, vsako noč. In za njima so mnoge noči v temni sobi, v žarečem krogu svetlobe, skozi katerega se sukljajo belkasti trakovi cigaretnega dima. Hodili ste na angleški konzulat, reče. Luč je bela in ostra, od njene ostrine se po očeh pretaka boleča žarica. Joyceov učenec se spomni oljenke, njenega toplega rumenkastega svetlobnega kroga. Sicer pa sva končala, reče zasliševalec. Zdaj greste nazaj v celico. Zjutraj greste na britje, potem pa na sojenje. Nisem vohun, reče Joyceov učenec. Vohun ste, reče glas izza kroga luči, prodanec ste. In obsodili vas bodo na smrt. Joyceov učenec prebledi. Zdi se mu, da sliši bučanje morja, ki ga pregiblje kraška burja. Enkrat sem že bil obsojen na smrt, reče tiho. V odsotnosti, se hahlja zasliševalec, tokrat boste zraven.

10.

To je vroč julijski večer leta sedeminštirideset. Vodijo ga skozi labirint hodnikov in vrat, ki se zaklepajo za njim. Nazadnje je v celici, ozki kakor hodnik, šest korakov v dolžino, dva v širino. Visoko pod stropom je luč, vso noč gori, v zenicah mu plešejo rdeče žarice, s kosmato deko se pokriva čez oči, vso noč ne more zaspiti. Zadaj za žarino, tam kjer so globoke notranje oči, ki so skrite pred lučjo, ki v globini glave, v globini prostora premagujejo čas, tam se pred notranjim pogledom vrstijo nervozne slike tržaškega pristanišča, meglenih ljubljanskih in še bolj meglenih londonskih ulic.

Proti jutru, proti svetlemu julijskemu jutru, ko vendarle potone v neko stanje, ki je samo podobno spanju, sliši korake z ulice, glasne besede. Onkraj zidu ljubljanskih zaporov je mestni pločnik, jutranji ljudje hitijo na delo. Vstane, isti hip zarožljajo ključi, pred vrati je brivec. Hrum korakov in glasov zunaj se razmnožuje, zunaj nekaj narašča, morje mrmrajoče množice. Množica pravičnega ljudstva se zbira okrog sodnega poslopja, da bi izrazila svojo solidarnost s tožilci, ki v imenu ljudstva začenjajo proces zoper izdajalce, prodance, vohune, sovražnike.

V čakalnici gleda skozi okno na trg, na so množico glav, ki jih nevidna sila, nekakšen nevidni in neslišni veter pregiblje sem in tja. Za hip vidi sebe in svojega učitelja, to je zadnja slika, preden ga odvedejo v dvorano: stojita ob oknu njegove tržaške sobe, star je dvajset let, zunaj množica vpije in meče kamenje v stavbo italijanskega konzulata. Njegov učitelj zdaj nima nobenega opisnega poželenja, strah ga je, pobegniti hoče, nazadnje pobegne. Njegov učenec se smeje. Zdaj, julija sedeminštirideset se ne smeje. Tudi njega je strah, tudi on bi pobegnil. Vendar nima kam. Pot je zdaj samo ena, skozi labirint hodnikov v sodno dvorano.

11.

Vsi obtoženci so videti kot sence, zdelani so, neprespani in zaskrbljeni. Dvorana je nabita z ljudmi, ki jih sprejmejo z grozečim mrmranjem. Posedejo jih v prvo klop, za njimi in

ob stenah se razpostavijo uniformirani pazniki. Stenografi čakajo z rokami na kolenih. Na mizah so ošiljeni svinčniki, negibni kot kakšno nabito strelno orožje.

Proces teče štirinajst dni, vsak dan od jutra do večera s premori za kosilo. Zvočniki prenašajo ostre besede tožilcev in jecljanja obtožencev na trg pred sodiščem, na druge trge in ulice ljubljanskega mesta, ob radijskih sprejemnikih po vsej deželi se zbirajo delovni ljudje in poslušajo grmenje tožilčevih besed: med slovensko inteligenco je vselej obstajal del, ki je bil vselej v tuji službi, ki se je vselej prodajal, ki je bil hlapčevsko uslužen do vsega tujega, zlasti do tujega denarja. V časopisih izhajajo celostranska poročila s sojenja: Nihče ni prinesel temu narodu toliko nesreče, krvi, mučeništva in trpljenja, kakor ga je prinesla ta majhna reakcionarna klika. Na zatožni klopi sedi golo, prodano izdajstvo v tuji službi. Ne obsoja jih samo delovno ljudstvo, obsoja jih človeštvo, obsoja jih človečnost sama, piše Slovenski poročevalec.

Šesti ali sedmi dan tožilec zaslišuje Joyceovega učenca. Govori o knjigi Živalska farma, ki jo je obtoženi dobil iz Anglije. Svoje znanje angleškega jezika, govori tožilec, ki si ga je pridobil že v Trstu, je podlo izrabil za to, da je iz tega najogabnejšega pamfleta prevajal odlomke in knjigo posojal svojim somišljenikom. Ko vpraša obtoženega, ali lahko opiše vsebino knjige, nastane tišina. Tišina se razlije tudi skozi zvočnike čez množico pred sodiščem. Iz radijskih sprejemnikov zeva njegov molk, ki ga časopis naslednji dan opiše kot mučno in bedno molčanje zakrknjenega človeka. Nazadnje obtoženi spregovori. Opisati..., zajecjla, ne morem opisati. V glavi, reče... V glavi? zavpije tožilec. Obtoženi po daljšem premolku negotovo doda: V glavi imam nekakšno praznino. V njegovi glavi, zmagoslavno in mirno reče tožilec, je praznina, kakor sam izjavlja. In ljudstvo v dvorani se razgiblje, smeh gre čez trg pred sodiščem, zbrana množica začne burno pritrjevati tožilčevim besedam, kot poroča naslednji dan dnevni časopis v mastnem podnaslovu.

Pod kandelabrom, na katerega je pritrjen zvočnik, se starejši moški skloni k svoji ženi. Če ne bi tako jecljal, reče, bi se mi zdel njegov glas od nekod znan. Ali ni to Kričač iz Londona?

12.

Dvanajstega avgusta predsednik senata razglasi sodbe. Trije obtoženi so obsojeni na smrtno kazen z ustrelitvijo, na zaplembo vsega premoženja ter na trajno izgubo političnih in državljanskih pravic. Dvorana zaploska. Enemu od prisednikov v senatu se na obrazu vidi, da se mu ploskanje gabi. Dvigne roko, da bi ljudi umiril, toda ko se umiri dvorana, se kot odmev zasliši mogočni aplavz in bučeče odobravanje od zunaj, z velikega trga, kjer je množica ljudi že navsezgodaj zasedla svoje prostore, da bi slišala razglasitev sodbe.

13.

Ko ga pripeljejo v celico, ga tam čaka list papirja. Povejo mu, da lahko piše domov ali komur pač hoče. Leže na posteljo in gleda v strop. Zvečer mu ugasnejo luč, prvič po nekaj mesecih. Pazniki v presledkih gledajo v celico.

14.

Dve leti preživi v samici, kjer sme tudi brati. Včasih ponoči hodi k njemu na pograd posedat nekdanji zasliševalec. Neko noč ga vpraša, ali se mu zdi s čisto pravnega stališča kazen pravična? Ne odgovori, obrne se k steni. Drugič hoče nočni obiskovalec vedeti, kaj se je zgodilo med procesom, zakaj ni opisal vsebine knjige, od kod nenadna praznina v glavi? To je zato, reče bivši dekan pravne fakultete, ker nimam opisnega poželenja. Zasliševalec ga čudno gleda, zaskrbljeno zmajuje z glavo.

Konec drugega leta mu sporočijo, da je pomiloščen. Namesto smrtne kazni dobi dvajset let zapora. Po štirih letih ga zaradi bolnega srca pogojno izpustijo. Naseli se v

majhnem gorenjskem mestu. V njegovem oknu vsako noč gori luč. Ob jutrih gleda obsijane bele alpske vrhove. Njegove besede so redke, njegovi gibi so počasni in nerodni.

15.

Nekega večera v pozni jeseni leta triinpetdeset zasliši pred hišo korake, nekakšno premikanje. Ugasne svetilko na mizi, stopi k oknu, odgrne zaveso in isti hip začuti da mu gre leden srh po vsem telesu. Zunaj je temna gruča ljudi, na nekaj se pripravljajo. Nekdo kliče njegovo ime. Nekdo vzklikne: Trst hoče prodati Italijanom! On in njegovi angleški prijatelji. Po vratih zabobnijo udarci, brundasti moški glasovi so v preddverju, trenutek zatem že v njegovi sobi, ki je naenkrat polna teles, vonja po znoju, po žganjastem zadahu iz ust. Močne roke ga zgrabijo in zvlečejo iz hiše na ulico. Naložijo ga na samokolnico. Samokolnica zdrda po uličnem tlaku navzdol proti reki.

Povorko spremlja krohot in vpitje: spik engliš, spik engliš! Kovinsko kolo samokolnice drdra po uličnem tlaku, slabotno telo premetava kot vrečo, profesor čuti, da se mu zaustavlja bolno srce, tresoče roke si skušajo zakriti oči pred obrazi, ki se sklanjajo k njemu, pred porogom in nesmiselno točo psovka: bedak stari, bedak stari. Judež, prodanec. Ko se samokolnica za hip ustavi, da bi tisti ki jo vozi, pljunil v roke in znova poprijel, se k njemu sklonijo usta, iz katerih buhti žganjasta sopara: Kje so zdaj tvoji angleški prijatelji? In na vprašanje odgovori vriskajoči smeh žensk, brundajoči krohot moških: spik engliš, spik engliš.

16.

Preden kovinsko kolo samokolnice spet zaropota po ulici, preden se vesela povorka premakne, stari človek na njej dvigne roke, zakrili z rokami, nekomu hoče nekaj dopovedati. Kakor da je nekaj dokončno doumel. Drhal se ob tem kriljenju še bolj veselo reži.

In še preden ga pripeljejo do rečnega brega, se njihovi vriski, brundanje in krohot spremenijo v oddaljeno hrumenje. Hrumenje se dogaja v tisti praznini, ki nastane v glavi kot luknja, kot nemoč kakršnegakoli nadaljnjega opisovanja. Zdaj se profesorju zazdi, da s svojimi pravniškimi možgani, s svojim analitičnim poželenjem končno razume, kaj tista praznina, ki nastane spričo opisne nemoči, sploh pomeni. Zato tudi njegovo nemočno telo ne čuti več dežja poroga, ki pada nanj, na zaznava plohe psovka, ki tolče po njem, sploh se ne zmeni za povodenj smeha, ki lije čezenj in ne sliši toče besnečega zmerjanja. Enakomerno in oddaljeno hrumenje namreč traja tudi zunaj njegove glave in njenega praznega, votlega prostora, to naenkrat tudi ni več nesmiselno hrumenje zmeraj novih množic, ki tulijo in zavijajo kakor kraška burja skozi tržaške ulice k morju, to je hrumenje, ki prihaja in v daljavi, v neskončnem prostoru narašča iz ene same besede, besede, ki ni angleška in ni slovenska in sploh ni zapisana v nobenem jeziku, ki ni bila nikoli izgovorjena in uporabljena za opis česarkoli, ki pove vse, četudi je ne učitelj in ne učenec ne moreta izgovoriti, beseda, ki jo je v njeni nerazumljivosti mogoče razumeti, pa čeprav je ne učenec in ne učitelj nikoli ne bosta mogla uporabiti. To je tisto, kar bi zdaj rad povedal svojemu tržaškemu učitelju, kajti zdaj razume, da je ena beseda na začetku in ista na koncu in da ta beseda sploh ni vprašanje jezika, v katerem je izgovorjena ali zapisana.

Zato krili z rokami in zato se mu gorenjsko ljudstvo še bolj veselo smeje in še glasneje vpije: spik engliš, spik engliš.

Ne sliši jih več, samo oddaljeno hrumenje je še, ne ve več, ali bučanje morja ali množic ali pa je samo burja za okni in med njenimi sunki monotono govorjenje profesorja Zoisa, ki opisuje oljno svetilko.